

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

ДАЙДЖЕСТ

ПРАКТИКИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

у справах про захист честі,
гідності, ділової репутації

Комітет НААУ з питань цивільного права та процесу

2026

ЗМІСТ

1. Юрисдикція справ із захисту честі, гідності, ділової репутації.....	<u>3</u>
2. Суб'єктний склад сторін у спорах про захист честі, гідності, ділової репутації.....	<u>7</u>
3. Склад інформаційного правопорушення.....	<u>12</u>
4. Застосування положень про позовну давність.....	<u>18</u>
5. Доказування у справах про захист честі, гідності та ділової репутації.....	<u>20</u>
6. Розмежування оціночних суджень та тверджень про факти у справах про захист честі, гідності, ділової репутації.....	<u>25</u>
7. Презумпція невинуватості в цивілістичній площині.....	<u>32</u>

Матеріал підготувала:

ВІКТОРІЯ КУЧЕРЯВЕНКО – доктор філософії в галузі права, член Ради Комітету НААУ з питань цивільного права та процесу

1. Юрисдикція справ із захисту честі, гідності, ділової репутації

У порядку цивільного судочинства можуть розглядатися будь-які справи, у яких хоча б одна зі сторін є фізичною особою, якщо їх вирішення не належить до інших видів судочинства, а предметом позову є цивільні права, які, на думку позивача, є порушеними, оспореними чи невизнаними. Наявність статусу підприємця не свідчить про те, що з моменту державної реєстрації ФОП така особа виступає як підприємець у всіх правовідносинах. Вирішення питання про юрисдикційність спору залежить від того, чи виступає фізична особа – сторона у відповідних правовідносинах – як суб'єкт господарювання, та від визначення цих правовідносин як господарських.

У разі поширення інформації у мережі «Інтернет» стороною господарського договору щодо порушення контрагентом умов договору та порядку здійснення ним господарської діяльності особа, стосовно якої поширено інформацію, вважаючи поширену інформацію недостовірною та такою, що завдає шкоди її діловій репутації, вправі звернутися з позовом про захист ділової репутації до суду господарської юрисдикції.

Юридична особа приватного права звернулася до місцевого загального суду з позовом про захист ділової репутації, зобов'язання відповідача спростувати недостовірну інформацію поширену ним на його персональній сторінці в соціальній мережі «Instagram» та відшкодувати завдану моральну шкоду.

Суд першої інстанції встановив, що: спірні правовідносини виникли між юридичною особою та фізичною особою – підприємцем у процесі комерційної та господарської діяльності за договором комерційної концесії; поширена інформація змістовно охоплювала питання діяльності позивача, як суб'єкта господарської діяльності; у межах спірної публікації відповідач у справі висловився з приводу неналежного виконання юридичною особою зобов'язань за договором комерційної концесії.

На цій підставі суд першої інстанції зауважив, що пред'явлений позов не підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства та відмовив у відкритті провадження у справі відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 186 ЦПК України.

Суд апеляційної інстанції погодився з висновком суду першої інстанції та зауважив, що спір має розглядатися за правилами господарського судочинства. Зазначення позивачем як відповідача фізичної особи, що є автором відеоматеріалів, власником і користувачем вебсторінки в соціальній мережі «Instagram», на якій розміщено оспорюваний інформаційний матеріал, не впливає на визначення юрисдикції спору.

Не погодившись з ухвалою суду першої інстанції та постановою суду апеляційної інстанції, юридична особа звернулася до Верховного Суду з касаційної скаргю, в якій просила скасувати оскаржувані рішення та справу передати на новий розгляд до суду першої інстанції для продовження розгляду. На обґрунтування доводів касаційної скарги скаргник, серед іншого, зауважив, що: спір у цій справі не стосується правовідносин, які склалися між юридичною особою та фізичною – особою підприємцем у процесі комерційної та господарської діяльності; ділові відносини між сторонами завершилися на початку січня 2025 року (тобто за 9 місяців до оприлюднення спірної інформації) відповідно до умов договору, за попереднім повідомленням відповідача у справі; саме від себе, як від фізичної особи, відповідач поширив інформацію у відеороликах в соціальній мережі «Instagram»; судами належним чином не було досліджено зміст відеороликів, у яких відповідач саме від свого імені, як фізичної особи, поширив відомості, які впливають негативно на ділову репутацію юридичної особи; судами було порушено вимоги ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» в частині визначення власника вебсторінки як складової частини вебсайту.

Суд касаційної інстанції не знайшов підстав для задоволення вимог касаційної скарги зазначивши, що: під час визначення предметної юрисдикції справ суди повинні виходити із суб'єктного складу такого спору, суті права та/або інтересу, за захистом якого звернулася особа, заявлених вимог, характеру спірних правовідносин, змісту та юридичної природи обставин у справі.

У порядку цивільного судочинства можуть розглядатися будь-які справи, у яких хоча б одна зі сторін є фізичною особою, якщо їх вирішення не належить до інших видів судочинства, а предметом позову є цивільні права, які, на думку позивача, є порушеними, оспореними чи невизнаними.

Критеріями належності справи до господарського судочинства за загальними правилами є одночасно суб'єктний склад учасників спору та характер спірних правовідносин. Крім того, таким критерієм може бути пряма вказівка в законі на вид судочинства, у якому розглядається визначена категорія справ.

Спир є підвідомчим господарському суду, зокрема за таких умов: участь у спорі суб'єкта господарювання; наявність між сторонами, по-перше, господарських відносин і по-друге, спору про право, що виникає з відповідних відносин; наявність у законі правової норми, що прямо передбачала б вирішення спору господарським судом; відсутність у законі норми права, що безпосередньо передбачала б вирішення такого спору судом іншої юрисдикції.

Наявність статусу підприємця не свідчить про те, що з моменту державної реєстрації ФОП така особа виступає як підприємець у всіх правовідносинах. Вирішення питання про юрисдикційність спору залежить від того, чи виступає фізична особа – сторона у відповідних правовідносинах – як суб'єкт господарювання, та від визначення цих правовідносин як господарських.

Однією з ознак господарського договору, що дозволяє відокремити його від інших видів договорів (у тому числі цивільних), є особливий суб'єктний склад. Зокрема, договір, у якому сторонами є суб'єкти господарювання (наприклад, юридична особа та громадянин, зареєстрований на час його укладення як підприємець), є господарським, відтак і зобов'язання, що з нього виникають, є господарськими.

Як правильно встановлено судами першої та апеляційної інстанцій, правовідносини між сторонами справи виникли у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності на підставі договору комерційної концесії (тобто господарського договору). Пред'явлений позов спрямований на захист ділової репутації, зокрема спростування інформації, поширеної стороною господарського договору, про порушення умов цього договору та порядку здійснення господарської діяльності. А отже, спір належить до юрисдикції господарського суду.

З текстом постанови КЦС ВС від 10 вересня 2025 року у справі 359/2365/25 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/130138471>

Приватно-правовий інструментарій (зокрема, ініціювання спору про захист честі, гідності та ділової репутації не для захисту цивільних прав та інтересів) не повинен використовуватися учасниками для спростування набуття позивачем статусу підозрюваного в кримінальному провадженні та/або спростування факту про повідомлення особи про підозру в кримінальному провадженні.

Позивач звернувся до суду з позовом до територіального органу Національної поліції України, третьої особи – дізнавача відділення поліції про захист честі і гідності. Позов мотивований тим, що позивача запросили до відділення поліції, де без залучення до кримінального провадження, не визначивши його статусу, дізнавач у присутності двох понятих під відеозапис зачитала повідомлення про підозру, в якій зазначено прізвище, ім'я та по батькові, які збігаються із П. І. Б. позивача. Позивач вказував, що у цьому повідомленні вказані твердження, які не відповідають дійсності, зокрема, про місце реєстрації проживання позивача, що він здійснює господарську діяльність, що він спричинив майнову шкоду територіальній громаді міста, що він порушив вимоги закону, що він самовільно зайняв земельну ділянку. Позивач зазначав, що ця інформація є негативною, недостовірною та порушує його немайнові права, ганьбить його честь, гідність і завдає шкоди діловій репутації. Крім цього, поширення інформації є намаганням притягнути його до відповідальності у позапроцесуальний спосіб.

Позивач стверджував, що він не є учасником кримінального провадження, зокрема в межах кримінального провадження не приймалося жодних процесуальних рішень, які визначали б його статус. Відповідно, він має право на захист прав у порядку цивільного судочинства. З урахуванням наведеного просив суд визнати недостовірною поширену відповідачем інформацію про його особу, а саме твердження: про місце реєстрації його проживання, здійснення ним господарської діяльності та спричинення ним майнової шкоди територіальній громаді міста; що він порушив Закон України «Про землі енергетики та правовий режим зон енергетичних об'єктів» на землях житлової та громадської забудови; що він є порушником Земельного кодексу України; що він самовільно зайняв земельну ділянку за адресою, за якою зареєстровано належний йому на праві приватної власності житловий будинок з господарськими будівлями і спорудами та належна йому на праві приватної власності земельна ділянка площею 0,1 га, про що є відомості у відкритому доступі в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. А також просив суд зобов'язати відповідачів спростувати таку інформацію шляхом відкликання документа – повідомлення про підозру за підписом дізнавача у межах кримінального провадження.

Рішенням суду першої інстанції в задоволенні позову відмовлено. Рішення суду мотивоване тим, що обраний позивачем спосіб захисту є неефективним, оскільки заявлені вимоги не відповідають завданню цивільного судочинства.

Судом апеляційної інстанції апеляційну скаргу позивача задоволено частково. Рішення суду першої інстанції скасовано, провадження у справі закрито. Закриваючи провадження у справі, апеляційний суд дійшов висновку, що не можна встановлювати під час розгляду позову про захист честі, гідності та спростування набуття позивачем статусу підозрюваного та спростування факту про повідомлення особі про підозру в кримінальному провадженні.

Такий позов з урахуванням його вимог та наведеного обґрунтування не може бути розглянутий за правилами жодного судочинства, оскільки саме до завдань кримінального провадження належить захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження було застосовано належну правову процедуру.

Позивач у справі подав касаційну скаргу на постанову апеляційного суду, в якій просив оскаржуване рішення скасувати та ухвалити нове судове рішення, яким позовні вимоги задовольнити.

Касаційна скарга мотивована тим, що у цій справі йдеться про захист прав та інтересів громадянина, який не був учасником досудового розслідування в кримінальному провадженні. Скаржник вказував, що намагання вручити громадянину, який не був учасником кримінального провадження, письмове повідомлення про підозру без існування процесуального рішення дізнавача (слідчого, прокурора) у формі постанови в розумінні ст. 110 КПК України є протиправним діянням. Постанови про повідомлення про підозру у межах кримінального провадження немає, що позбавляє заявника можливості застосувати захист в межах процедур, визначених у КПК України. Заявник вказує, що поширення недостовірної інформації на публіку працівником територіального органу Національної поліції України порушило належне йому право на особисту недоторканність, право на повагу до особистої честі та людської гідності, призвело до їх приниження, що спричинило значної шкоди немайновим правам. Справи про захист немайнових прав підлягають розгляду в порядку цивільного судочинства. Предмет цього позову не містить вимоги про спростування набуття статусу підозрюваного та спростування факту про повідомлення особі про підозру в кримінальному провадженні.

Верховний Суд за результатами касаційного розгляду дійшов висновку, що касаційну скаргу слід залишити без задоволення. У мотивувальній частині постанови зауважив, що ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів позивача у цивільному процесі можливий за умови, що такі права, свободи чи інтереси справді порушені, а позивач використовує цивільне судочинство саме для такого захисту, а не з іншою метою. Не відповідатиме завданням цивільного судочинства звернення до суду з позовом, спрямованим на оцінювання доказів, зібраних в інших справах, на предмет їх належності та допустимості, або з метою створення підстав для звільнення від доказування в іншій справі (для встановлення у судовому рішенні обставин, які би не потрібно було надалі доказувати під час розгляду іншої справи). Недопустимим з огляду на завдання цивільного судочинства є ініціювання позовного провадження з метою оцінки обставин, які становлять предмет доказування у кримінальному провадженні, чи з метою створення поза межами останнього передумов для визнання доказу, отриманого у такому провадженні, неналежним або недопустимим. Такі позови не підлягають судовому розгляду. У відкритті провадження за ними слід відмовляти на підставі п. 1 ч.1 ст. 186 ЦПК України, а у разі, якщо провадження було відкрите, – закривати його на підставі п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК України.

Приписи «суддя відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо заява не підлягає розгляду в судах у порядку цивільного судочинства», «суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства» стосуються як позовів, які не можна розглядати за правилами цивільного судочинства, так і тих позовів, які суди взагалі не можуть розглядати.

Приватно-правовий інструментарій (зокрема, ініціювання спору про захист честі, гідності та ділової репутації не для захисту цивільних прав та інтересів) не повинен використовуватися учасниками для спростування набуття позивачем статусу підозрюваного в кримінальному провадженні та/або спростування факту про повідомлення особи про підозру в кримінальному провадженні.

У справі, що переглядається, позов пред'явлено для спростування позивачем наявності в його діях ознак кримінального правопорушення, передбаченого у ч. 1 ст. 197-1 КК України, статусу у нього підозрюваного чи обвинуваченого та спростування факту про повідомлення йому про підозру в кримінальному провадженні, тобто відповідні відносини не є цивільними й не стосуються майнового чи немайнового цивільного права або інтересу позивача.

Апеляційний суд, встановивши, що цей позов з урахуванням його вимог та наведеного обґрунтування не може бути розглянутий за правилами жодного судочинства, оскільки не можна встановлювати під час розгляду позову про захист честі, гідності та спростування набуття позивачем статусу підозрюваного та спростування факту про повідомлення особи про підозру в кримінальному провадженні, зробив правильний висновок про закриття провадження у справі, оскільки саме до завдань кримінального провадження належить захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура.

З текстом постанови КЦС ВС від 27 квітня 2026 року у справі №932/8726/24 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/136077660>

2. Суб'єктний склад сторін у спорах про захист гідності, честі та ділової репутації

Належним відповідачем у разі поширення оспорюваної інформації в мережі «Інтернет» є автор відповідного інформаційного матеріалу та власник вебсайту, особи яких позивач повинен встановити та зазначити в позовній заяві. Незалучення до участі у справі особи як співвідповідача за умови наявності обов'язкової процесуальної співучасті є підставою для відмови у задоволенні позову через неналежний суб'єктний склад. У такому випадку достовірність поширеної інформації, спростування якої є предметом позову, судом не перевіряється.

Позивач звернувся до суду з позовом про визнання недостовірною та вимогою спростувати інформацію, поширену на вебсайті інтернет-видання. При цьому як відповідач був зазначений лише автор матеріалу. Бо на сайті містилася примітка, що точка зору редакції інтернет-видання може не збігатися з точкою зору автора колонки.

Суд першої інстанції, з яким погодилася апеляція, у задоволенні позову відмовив. Адже позов було пред'явлено до неповного кола відповідачів – не було залучено до участі у розгляді справи власника вебсайту, який створює відповідні технологічні можливості для розміщення інформації (у тому числі опублікування спростування спірної інформації). А у суду згідно із процесуальним законом відсутні підстави для залучення власника вебсайту як співвідповідача. При цьому пред'явлення позову до неналежного відповідача є самостійною підставою для відмови у задоволенні позову.

Не погоджуючись із такими рішеннями, позивач подав касаційну скаргу. Він вважав, що суди безпідставно не взяли до уваги його пояснення щодо причин незалучення співвідповідачем редакції онлайн-медіа, не врахували, що відповідач опублікував власну інформацію в авторському блозі, за який редакція не несе відповідальності.

Скаржник вважав, що оскаржені судові рішення не містять обґрунтувань неможливості розгляду справи без залучення редакції видання онлайн-медіа як співвідповідача.

У Верховному Суді зауважили, що відповідачами у справі про захист гідності, честі чи ділової репутації є фізична або юридична особа, яка поширила недостовірну інформацію, а також автор цієї інформації. Належним відповідачем у разі поширення оспорюваної інформації в інтернеті є автор відповідного інформаційного матеріалу та власник вебсайту, яких позивач повинен встановити і зазначити в позовній заяві.

Визначення відповідачів, предмет спору та підстави позову є правом позивача. Разом з тим встановлення належності відповідачів і обґрунтованості позову є обов'язком суду, який виконується останнім під час розгляду справи. Визначення складу сторін у справі (позивача та відповідача) має відповідати реальному складу учасників спору у спірних правовідносинах та має на меті ефективний захист порушених прав (свобод, інтересів) особи, яка вважає, що вони порушені, із залученням потрібного кола осіб, які мають відповідати за позовом.

Водночас суд першої інстанції має право за клопотанням позивача до закінчення підготовчого провадження, а у разі розгляду заяви за правилами спрощеного позовного провадження - до початку першого судового засідання залучити до участі у ній співвідповідача. У разі пред'явлення позову до частини відповідачів суд не вправі зі своєї ініціативи і без згоди позивача залучати інших відповідачів до участі у справі як співвідповідачів та зобов'язується вирішити справу за тим позовом, що пред'явлений, і щодо тих відповідачів, які зазначені в ньому (ч. 1 ст. 51 ЦПК).

Якщо позивач не заявляє клопотання про заміну неналежного відповідача (або залучення інших співвідповідачів в окремих справах згідно зі специфікою спірних правовідносин), суд повинен відмовляти у задоволенні позову.

Тож суди першої та апеляційної інстанцій, встановивши, що власник вебсайту інтернет-видання (який створив технологічну можливість і умови для поширення оспорюваної інформації) не був залучений до участі у справі, врахувавши зміст вимог позивача про спростування такої інформації шляхом опублікування спростування на вебсайті онлайн-медіа, дійшли правильного висновку про відмову у задоволенні позову з підстав заявлення позовних вимог не до всіх належних відповідачів.

Тож суд касаційної інстанції підстав для задоволення скарги не знайшов, а тому залишив її без задоволення, а рішення першої та апеляційної інстанцій – без змін.

З текстом постанови КЦС ВС від 04 грудня 2024 року у справі №296/6156/22 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/123601859>

У справах про захист гідності, честі та ділової репутації у разі поширення посадовою чи службовою особою інформації під час виконання своїх посадових (службових) обов'язків, щодо пов'язаних із цим вимог про відшкодування майнової та (або) моральної шкоди, завданої фізичній особі внаслідок порушення її особистого немайнового права поширенням такої інформації, належним відповідачем є юридична особа, в якій працює така посадова чи службова особа. Враховуючи, що розгляд справи може вплинути на права та обов'язки цієї особи, вона може бути залучена до участі у справі в порядку, передбаченому у статті 53 ЦПК України.

Якщо посадова чи службова особа виступає не від імені юридичної особи і не під час виконання посадових (службових) обов'язків, то належним відповідачем є саме вона як фізична особа.

Позивач звернувся до суду з позовом про захист честі, гідності, ділової репутації. Відповідачем за позовом визначив особу, яка обіймає посаду заступника міського голови з містобудування міської ради. У межах позову просив суд визнати, що у висловлюваннях відповідача стосовно позивача, міститься інформація, що принижує його честь, гідність та ділову репутацію. А також просив суд стягнути з відповідача 1 гривню у рахунок відшкодування моральної шкоди, заподіяної приниженням його честі, гідності та ділової репутації. Обґрунтовуючи позовні вимоги зауважив, що відповідач у справі – заступник міського голови з містобудування міської ради. Під час врегулювання конфлікту, який виник між працівниками комунального підприємства у сфері охорони громадського порядку, безпеки та громадянами, які здійснюють підприємницьку діяльність на ринку щодо процедури реалізації рішення виконавчого комітету міської ради, відповідач порушив встановлені для посадових осіб органів місцевого самоврядування норми та стандарти поведінки і публічно висловив про позивача судження негативного характеру. Поширені відповідачем висловлювання порушили особисті немайнові права позивача як людини та адвоката, принизили його честь, гідність, завдали шкоду діловій репутації.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, позовні вимоги було задоволено в повному обсязі. Суд першої інстанції мотивував рішення тим, що позивач довів факт поширення щодо нього негативної інформації, яка принижує його честь, гідність та ділову репутацію.

Відповідач, не погодившись з рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою. Касаційна скарга мотивована, серед іншого, неврахуванням судами, що на місці конфлікту відповідач перебував як посадова особа міської ради, а тому належним відповідачем у цій справі має бути саме міська рада.

Об'єднана палата Касаційного цивільного суду, визнаючи наявність підстав для часткового задоволення вимог касаційної скарги та відмови у задоволенні позову зауважила, що відповідно до ч. 1 ст. 1172 ЦК України юридична або фізична особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків.

Поширювачем інформації, яку подає посадова чи службова особа під час виконання своїх посадових (службових) обов'язків, вважається юридична особа, у якій вона працює (абз. 2 ч. 4 ст. 277 ЦК України).

Тлумачення ч. 4 ст. 277 ЦК України свідчить, що в разі поширення недостовірної інформації посадовою чи службовою особою для визначення належного відповідача судам необхідно з'ясувати, від імені кого ця особа виступає. Якщо посадова чи службова особа виступає не від імені юридичної особи і не під час виконання посадових (службових) обов'язків, то належним відповідачем є саме вона.

За обставинами цієї справи позивач пред'явив позов до заступника міського голови з містобудування міської ради, який висловив спірні висловлювання стосовно позивача під час конфлікту щодо процедури реалізації рішення виконавчого комітету міської ради. Позивач діяв як представник органу місцевого самоврядування – міської ради. Разом з тим позивач визначив відповідачем у справі заступника міського голови з містобудування міської ради, який не може бути відповідачем у цій справі, адже у відносинах із позивачем він діяв як посадова особа юридичної особи та від її імені. Отже, спір у позивача виник саме із міською радою, яка є юридичною особою, самостійним суб'єктом у цивільних правовідносинах і має відповідати за цим позовом.

Верховний Суд вже неодноразово робив висновки про те, що позивачем і відповідачем у цивільному процесі можуть бути фізичні і юридичні особи, а також держава. Водночас філії та представництва, які не є юридичними особами, а також посадові особи юридичної особи не наділені цивільною процесуальною дієздатністю та не можуть виступати стороною у цивільному процесі.

Пред'явлення позову до неналежного відповідача є самостійною підставою для відмови в задоволенні позову. Суди на зазначене уваги не звернули та зробили помилковий висновок про задоволення позовних вимог пред'явлених до заступника міського голови з містобудування міської ради, який не наділений цивільною процесуальною дієздатністю та діяв як посадова особа органу місцевого самоврядування.

З текстом постанови ОП КЦС ВС від 06 квітня 2026 року у справі №461/8106/23 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/135994399>

Під час виконання своїх повноважень народний депутат представляє не Верховну Раду України, а народ України, і несе особисту відповідальність за свої висловлювання, що становлять наклеп чи образу, а тому є належним відповідачем у справі про захист честі, гідності, ділової репутації.

Позивач звернувся до суду з позовом про захист честі, гідності, ділової репутації та просив суд визнати інформацію народного депутата України, оприлюднену у процесі пленарного засідання Верховної Ради України недостовірною та такою, що ганьбить його честь, гідність та ділову репутацію. На обґрунтування позовних вимог зазначав, що він є суддею у відставці. Напередодні його звільнення під час пленарного засідання Верховної Ради України відповідач, будучи народним депутатом України, з невідомих йому причин поширив щодо нього інформацію, у якій звинуватив його у вчиненні злочину та порушенні норм суспільної моралі. Зазначав, що поширена відповідачем інформація не відповідає дійсності, порушує його право на повагу до гідності та честі, на недоторканність ділової репутації.

Рішенням суду першої інстанції позов задоволено. Задовольняючи позов, суд першої інстанції виходив з того, що поширена відповідачем інформація є недостовірною та такою, що принижує ділову репутацію позивача як судді у відставці та науковця, оскільки містить стверджувальні вислови про вчинення ним злочинних дій, яких він не вчиняв, доведена з перекручуванням інформації, яка розповсюджувалася раніше медіа.

Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу відповідача було залишено без задоволення, а оскаржуване рішення без змін. Втім надалі постанову суду апеляційної інстанції було скасовано, а справу направлено на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Суд апеляційної інстанції за результатом нового розгляду апеляційну скаргу залишив без задоволення, а рішення суду першої інстанції без змін. У мотивувальній частині постанови зауважив, що інформація, поширена відповідачем у формі фактичних тверджень, а її достовірність не підтверджена.

У касаційній скарзі відповідач просив скасувати судові рішення першої та апеляційної інстанцій, ухвалити нове рішення про відмову у задоволенні позовних вимог. Касаційну скаргу було мотивовано тим, що не підлягає задоволенню позов, пред'явлений до народного депутата України щодо визнання недостовірними відомостей, оприлюднених на пленарному засіданні Верховної Ради України, оскільки останній має депутатський імунітет, передбачений у ст. 80 Конституції України, а також, що належним відповідачем має виступати Верховна Рада України.

Верховний Суд не знайшов підстав для задоволення вимог касаційної скарги, зауваживши, що суди попередніх інстанцій обґрунтовано встановили, що спірна інформація висловлена у формі фактичних тверджень та її достовірність не доведена відповідачем, водночас позивач надав докази на її спростування.

А також відхилив доводи касаційної скарги про неможливість притягнення народного депутата до відповідальності за результати висловлювань у Верховній Раді України та її органах, а також доводи щодо того, що належним відповідачем є Верховна Рада України, зауваживши: «За змістом ч.1 ст. 27 Закону України «Про статус народного депутата України» народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у Верховній Раді України та її органах, а також при здійсненні депутатських повноважень, за винятком відповідальності за образу чи наклеп.

Народний депутат відповідно до ст. 1 Закону України «Про статус народного депутата» є представником Українського народу у Верховній Раді України і уповноважений ним протягом строку депутатських повноважень здійснювати повноваження, передбачені Конституцією України та законами України. Тобто народний депутат не є працівником Верховної Ради України, так само не є її посадовою чи службовою особою. Отже, під час виконання своїх повноважень народний депутат представляє не Верховну Раду України, а народ України, і несе особисту відповідальність за свої висловлювання, що становлять наклеп чи образу, тому народний депутат у разі поширення недостовірної інформації є належним відповідачем у справі».

З текстом постанови КЦС ВС від 23 липня 2024 року у справі №361/3910/19 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/120688857>

Суб'єкт права на обліковий запис у соціальній мережі «Facebook» повинен дбати про збереження його даних для входу у цей запис і не може наполягати на тому, що лише визнаного ним недбалого поведіння з власними даними достатньо для того, щоб не відповідати за позовом.

У соціальній мережі «Facebook» особа з облікового запису, відкритого на ім'я та прізвище відповідача, залишила на сторінці позивача коментарі до поширеного допису. Інформацію, зазначену у коментарі, позивачка вважала недостовірною та такою, що принижує її честь, гідність, ділову репутацію, дискредитує як педагога та принижує як людину. Тому, звертаючись до суду з позовом, просила суд визнати поширену інформацію недостовірною і зобов'язати відповідача спростувати її.

Суди першої й апеляційної інстанцій відмовили у задоволенні позову. У мотивувальній частині зауважили, що коментарі не дозволяють чітко ідентифікувати особу, якої вони стосуються, немає доказів того, що їх поширила відповідачка, і що ці коментарі сформульовані не у вигляді тверджень про факти відносно позивача.

Не погодившись із рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, позивач звернулася до Верховного Суду з касаційною скаргою, в якій просила скасувати судові рішення попередніх інстанцій й ухвалити нове рішення про задоволення позову. На обґрунтування доводів касаційної скарги скаргниця зауважила, серед іншого, що у відзиві на позовну заяву відповідач не заперечувала, що обліковий запис, з якого було поширено спірну інформацію, належить саме їй. Але вказала, що невідома особа отримала доступ до її сторінки у соціальній мережі «Facebook» й опублікувала коментар.

Верховний Суд визнав такі доводи скаргниці обґрунтованими та зауважив, що відповідач, не заперечуючи належність їй облікового запису, поставила під сумнів їхнє авторство, стверджуючи, що не тримає дані цього запису у таємниці, не захищає їх, передаючи власні пристрої третім особам, і вводила ці дані на чужих пристроях, власники чи інші користувачі яких могли тими даними скористатися. На цій підставі зауважив, що суб'єкт права на обліковий запис повинен дбати про збереження його даних для входу у цей запис і не може наполягати на тому, що лише визнаного ним недбалого поводження з власними даними достатньо для того, щоб не відповідати за позовом. Крім того, наведена підстава для заперечення проти позову, тобто те, що обліковим записом відповідача заволоділи треті особи, вона не доводила жодними доказами. Тому суди попередніх інстанцій не могли відмовити у позові через те, що позивач не довела поширення інформації саме відповідачем. Остання, визнавши належність їй облікового запису, з якого відбулося поширення інформації, не виконала належним чином обов'язок, визначений у ч. 3 ст. 12 та ч. 1 ст. 81 ЦПК України.

Втім, суд касаційної інстанції не погодився з доводами, що поширена інформація викладена у формі фактичних тверджень, а не оціночних суджень. Зауважив: «позивач просила визнати недостовірною та спростувати інформацію, а не відшкодувати їй моральну шкоду. Поширена у коментарях під дописом позивача інформація викладена у формі оціночних суджень, які не підлягають перевірці на достовірність, а тому їх не можна спростувати. Це є самостійною підставою для відмови у задоволенні позову».

Оскільки касаційна скарга була частково обґрунтованою, рішення суду першої інстанції та постанову апеляційного суду Верховний Суд змінив у мотивувальних частинах, виклавши їх у редакції постанови ухваленої за результатом касаційного розгляду.

З текстом постанови КЦС ВС від 19 листопада 2025 року у справі №342/1208/20 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133087866>

3. Склад інформаційного правопорушення

Коли інформація є складовою частиною правової позиції сторони, обґрунтовує її вимоги або заперечення, використовується як доказ або ж розглядається в межах перегляду судового рішення згідно з процесуальним законом, така інформація не може бути підставою для задоволення вимог про захист честі, гідності, ділової репутації.

Позивач звернувся до суду із позовом про захист честі, гідності та ділової репутації. Просив суд: визнати недостовірною та такою, що принижує його честь і гідність, інформацію, викладену у заяві про видачу судового наказу про стягнення з нього аліментів та зобов'язати відповідача спростувати цю інформацію шляхом направлення до суду, що видав судовий наказ про стягнення аліментів повідомлення про її спростування.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін апеляційним судом, у задоволенні позову було відмовлено. Суди виходили з того, що оспорювана інформація в заяві про видачу судового наказу про стягнення з нього аліментів є підставою цієї заяви і стосувалася предмета цього наказу, у зв'язку із чим вона підлягала дослідженню під час винесення судового наказу, а тому підстав для задоволення позову немає.

Втім, не погодившись із рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, позивач звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою, в якій просив скасувати оскаржувані рішення і ухвалити нове судове рішення, яким задовольнити позовні вимоги.

Верховний Суд погодився з висновком судів першої та апеляційної інстанцій щодо відсутності підстав для задоволення заявлених позовних вимог. Зауважив, що дії відповідача не були спрямовані на дискредитацію позивача у суспільстві або серед професійного кола, а носили характер правомірного захисту інтересів дитини.

А також зауважив, що у випадках, коли інформація є складовою частиною правової позиції сторони, обґрунтовує її вимоги або заперечення, використовується як доказ, або ж розглядається в межах перегляду судового рішення згідно з процесуальним законом така інформація не може бути підставою для задоволення вимог про захист честі, гідності, ділової репутації.

З текстом постанови КЦС ВС від 28 липня 2025 року у справі №750/18328/23 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/129148054>

Зазначення інформації про можливі правопорушення з боку посадових осіб державного органу в межах колективного звернення, адресованого органу компетентному перевіряти таку інформацію та надавати відповідь, з розміщенням надалі тексту звернення в мережі «Інтернет» не може самою собою бути підставою для задоволення позову про захист честі, гідності, ділової репутації в порядку статті 277 ЦК України. Оскільки у такому випадку має місце реалізація особою конституційного права на звернення (передбаченого у статті 40 Конституції України), а не поширення недостовірної інформації.

Позивачі звернулися до суду з позовом про захист честі, гідності та ділової репутації. Позовна заява мотивована тим, що позивачі у справі обіймають посади в територіальному управлінні Держпродспоживслужби. На офіційному вебсайті громадської організації було оприлюднено дві публікації, в яких стверджувалося про наявність корупційної складової у їх професійній діяльності. До однієї з публікацій було додано копію заяви, скерованої керівниками юридичних осіб на адресу посадових осіб державних органів та в межах якої було відображено відомості про порушення позивачами корупційного законодавства.

Позивачі посилалися на те, що у вказаних публікаціях та копіях заяви відображено твердження, що не відповідають дійсності. На думку позивачів, неправдивість поширеної інформації впливає з відсутності судових рішень про доведеність їх винуватості в отриманні будь-якої неправомірної вигоди чи вчинення інших правопорушень, пов'язаних з корупцією. На думку позивачів, поширення вказаної інформації порушує їх немайнові права на честь, гідність та ділову репутацію. Ураховуючи викладене, просили суд: визнати поширену відповідачами інформацію недостовірною та такою, що порушує їх право на повагу до гідності, честі та право на недоторканність ділової репутації; зобов'язати спростувати недостовірну інформацію поширену на вебсайті; зобов'язати підписантів заяви відкликати заяву.

Рішенням суду першої інстанції позовні вимоги задоволено частково. Визнано спірну інформацію розміщену на вебсайті громадської організації та у заяві недостовірною та такою, що порушує право позивачів на повагу до гідності та честі, на недоторканність ділової репутації. Зобов'язано громадську організацію спростувати недостовірну інформацію, розміщену на її вебсайті. Відмовлено у вимозі про відкликання заяви її підписантами з огляду на зміст статті 40 Конституції України.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено. Постанова апеляційного суду мотивована тим, що позивачі є публічними особами, їх діяльність викликає підвищений інтерес у суспільства. Поширена інформація стосувалася публічної діяльності позивачів та мала суспільний інтерес, а тому вони повинні бути терплячими до публічної критики, межа якої є ширшою від критики пересічних осіб. Опублікована на вебсайті громадської організації стаття з одночасною подачею колективного звернення цією організацією та її членами – юридичними особами, що залучені до участі у цій справі, є реалізацією конституційного права на звернення до правоохоронних та контролюючих органів та їх відомчих керівників з метою перевірки фактів вчинення корупційних правопорушень посадовими особами територіального управління Держпродспоживслужби.

Метою вказаного звернення було притягнення винних осіб до відповідальності, а не поширення недостовірної інформації про позивачів. Наведена у колективному зверненні відповідачів інформація не може вважатися недостовірною, оскільки підлягає підтвердженню (спростуванню) у передбачений у законі спосіб, у тому числі шляхом розслідування та розгляду кримінального провадження. Крім того, суд апеляційної інстанції зауважив, що позивачі не зазначили, у чому саме полягає порушення їхніх прав.

Не погодившись із рішенням суду апеляційної інстанції, позивачі подали касаційні скарги, в яких просили скасувати оскаржуване судове рішення та залишити в силі рішення суду першої інстанції. Касаційні скарги позивачів мотивовані тим, що єдиним можливим джерелом підтвердження інформації про отримання позивачами хабарів чи іншої неправомірної вигоди, є вирок суду, який відносно вказаних осіб судом не виносився. Заяву, додану до статті, яка містить недостовірні відомості про позивачів, було направлено, зокрема, голові обласної військової адміністрації, але до повноважень державних адміністрацій не входить перевірка фактів вчинення корупційних злочинів. І на цій підставі зауважили, що звернення до вказаного органу не підпадає під виняток, відповідно до якого громадяни не несуть відповідальності за повідомлення неправдивих відомостей компетентним та /або правоохоронним органам. Оспорювані публікації є доступними для необмеженого кола осіб, а не лише для правоохоронних органів, а тому, на думку скаргників, висновок апеляційного суду про те, що вказані публікації є формою звернення відповідачів до правоохоронних органів, є хибним.

Верховний Суд під час розгляду доводів касаційної скарги зауважив, що для захисту честі, гідності та ділової репутації суду необхідно чітко визначити предмет доказування у справі і яка інформація була поширена, тобто, чи є об'єктивні підстави для відповідальності за ст. 277 ЦК України. Для цього слід визначитися з діями, явищами, фактами, на які направлений матеріал, а також який безпосередній чи опосередкований зв'язок мають ці дії, явища, факти з особою позивача.

Тобто, чи поширена інформація від імені автора стосується безпосередньо особи позивача, чи цим самим опосередковано висвітлюються події, що стосуються позивача, у суспільному житті через призму думок автора. Це можливо зробити, лише проаналізувавши весь контекст поширеної інформації, а не «вирвані» з нього фрази чи поняття. Для того щоб відрізнити фактичне твердження від оціночного судження, необхідно враховувати обставини справи і загальний тон висловлювань.

Межа допустимої критики щодо публічної особи є значно ширшою, ніж окремої пересічної особи. Разом з тим публічні особи, які спричиняють жваву суперечку чи гарячі дебати щодо їхньої поведінки і публічних виступів, не повинні потерпати від публічного звинувачення у вчиненні злочинів без підтвердження таких заяв фактами. Хоча повідомлення про правдиві факти про приватне життя політиків чи інших публічних осіб може бути прийнятним за певних обставин, навіть особи, відомі суспільству, мають законні очікування щодо захисту та поваги до свого приватного життя.

Відмовляючи у задоволенні позову, апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку про те, що поширена інформація, яку позивачі вважають недостовірною та такою, що принижує їх честь, гідність та ділову репутацію, була опублікована на вебсайті громадської організації з одночасною подачею цієї організації та її членами – юридичними особами колективного звернення до правоохоронних та контролюючих органів та їх відомчих керівників з метою перевірки фактів вчинення корупційних правопорушень посадовими особами територіального управління Держпродспоживслужби, не свідчить про наявність підстав для спростування такої інформації.

Відповідно до статті 40 Конституції України усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений у законі строк.

Суди повинні брати до уваги, що у разі коли особа звертається до зазначених органів із заявою, в якій міститься та чи інша інформація, і в разі, якщо цей орган компетентний перевіряти таку інформацію та надавати відповідь, проте під час перевірки інформацію не було підтверджено, вказана обставина не може сама собою бути підставою для задоволення позову, оскільки у такому випадку мала місце реалізація особою конституційного права, передбаченого у статті 40 Конституції України, а не поширення недостовірної інформації.

Інформація, наведена у колективному зверненні, не може вважатися недостовірною, остання є предметом суспільного інтересу та підлягає підтвердженню (спростуванню) надалі у передбачений у законі спосіб, у тому числі шляхом розслідування та розгляду вищезазначеного кримінального провадження.

Доказів того, що метою цих дій було приниження честі, гідності та ділової репутації позивачів, не надано, у зв'язку із чим відсутні підстави для спростування такої інформації.

Інформація про неправомірну діяльність посадових осіб, у тому числі про корупційні діяння, становить публічний інтерес, а тому притягнення до відповідальності за поширення такої інформації порушує статтю 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

На цій підставі Верховний Суд відмовив у задоволенні вимог касаційної скарги, рішення суду апеляційної інстанції залишив без змін.

З текстом постанови КЦС ВС від 26 листопада 2025 року у справі №332/2759/23 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132164195>

Повідомлення оспорюваної інформації лише особі, якої вона стосується, не може визнаватися її поширенням, якщо особа, яка повідомила таку інформацію, вжила достатніх заходів конфіденційності для того, щоб ця інформація не стала доступною третім особам.

У разі ненадання позивачем у справі суду належних та допустимих доказів на підтвердження того, що інформація, яку він вважає недостовірною та просить спростувати, була розміщена у мережі «Інтернет» у месенджері «Viber», зокрема в будь-якій групі, до якої входила хоча б ще одна особа або інші особи, крім сторін у справі, факт поширення інформації слід вважати недоведеним. Недоведення позивачем у справі факту поширення інформації є самостійною та достатньою підставою для відмови в задоволенні позову.

Позивач звернувся до суду з позовом про захист честі, гідності та ділової репутації та стягнення моральної шкоди. Позовну заяву обґрунтував тим, що до 2019 року він мав певні господарські відносини з відповідачем, який був зареєстрований як фізична особа – підприємець. У березні 2019 року відповідач припинив здійснення підприємницької діяльності. На початку березня 2021 року податковою інспекцією проведено перевірку порядку провадження відповідачем підприємницької діяльності, за результатами якої останньому нараховано податковий борг у сумі 800 000 гривень. Вказував, що допомагав відповідачу оскаржувати в судовому порядку податкові рішення про нарахування боргу, проте це не дало позитивного результату. На початку лютого 2024 року під час особистої зустрічі з відповідачем останній почав звинувачувати його у виникненні в нього податкового боргу та вимагати грошові кошти у сумі 800 000 грн, висловлюючи погрози. А згодом відповідач надіслав на телефонний номер позивача у месенджері «Viber» повідомлення з погрозами та неправдивою образливою інформацією, яка принижує його честь і гідність. Враховуючи викладене, просив суд: зобов'язати відповідача спростувати неправдиву інформацію, що принижує його честь, гідність, репутацію та припинити поширювати таку інформацію у будь-який спосіб; стягнути з відповідача моральну шкоду у розмірі 10 000 гривень.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив. Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що надані позивачем роздруківки із застосунку «Viber», що представлені у вигляді скріншотів, не дають можливість ідентифікувати, кому адресовані вказані повідомлення і що вони стосуються саме позивача. Інформація в повідомленнях є безособовою, позивач у них жодного разу не згадується. Крім того, у наданих позивачем повідомленнях відсутні такі фрагменти тексту, які позивач просить спростувати. За таких обставин позивачем не доведено порушення його особистих немайнових прав.

Постановою апеляційного суду рішення районного суду змінено, викладено його мотивувальну частину в новій редакції. Змінюючи рішення суду першої інстанції, апеляційний суд виходив з того, що позивач не надав суду належних і допустимих доказів на підтвердження того, що інформація, яку він вважає недостовірною та просить спростувати, була розміщена у мережі «Інтернет» у месенджері «Viber», зокрема в будь-якій групі, до якої входила хоча б ще одна особа або інші особи, окрім сторін у справі. Під час розгляду справи сторони підтвердили, що повідомлення в месенджері «Viber» надсилалися лише сторонами у справі, будь-якої групи, учасниками якої були би інші особи, сторони у справі не створювали. За вказаних обставин суд зазначив, що: факт поширення відповідачем інформації, про яку зазначав позивач та яку вважав недостовірною, не знайшов свого підтвердження, що є самостійною та достатньою підставою для відмови в задоволенні позову; суд першої інстанції загалом зробив правильний висновок про відмову у задоволенні позову, проте помилився щодо мотивів такої відмови.

Не погодившись із рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, позивач у справі подав касаційну скаргу, у якій просив скасувати оскаржувані рішення та ухвалити нове рішення про задоволення позовних вимог. На обґрунтування поданої касаційної скарги позивач зауважив, що, надіславши позивачу в месенджері «Viber» повідомлення, що містило недостовірну інформацію образливого характеру, відповідач порушив особисті немайнові права позивача, принизив його честь і гідність.

При цьому відповідач не довів, що він поширив цю інформацію конфіденційно та що треті особи не мають доступу до цієї інформації в месенджері «Viber». Також відповідач не довів, що поширена ним інформація є правдивою.

Верховний Суд не знайшов підстав для задоволення вимог касаційної скарги. У мотивувальній частині ухваленого судового рішення наголосив, що повідомлення оспорюваної інформації лише особі, якої вона стосується, не може визнаватися її поширенням, якщо особа, яка повідомила таку інформацію, вжила достатніх заходів конфіденційності для того, щоб ця інформація не стала доступною третім особам.

Зауважив, що, змінюючи рішення суду першої інстанції в частині підстав відмови у задоволенні позову, апеляційний суд, правильно встановивши фактичні обставини справи, перевіrivши доводи позивача та надані сторонами докази у їх сукупності, дійшов загалом мотивованого висновку про недоведеність позовних вимог. Позивач не довів факт поширення відповідачем інформації, про яку зазначав позивач та яку вважав недостовірною.

З текстом постанови КЦС ВС від 12 листопада 2025 року у справі №944/1035/24 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/131791850>

У разі якщо з оприлюдненого матеріалу, що містить спірну інформацію, неможливо підтвердити, що поширена інформація стосується конкретної фізичної особи, а саме позивача у справі, поданий позов про захист честі, гідності, ділової репутації не підлягає задоволенню з огляду на відсутність юридичного складу правопорушення.

Позивач звернувся до суду з позовом, у якому просив визнати недостовірним інформаційний матеріал, розміщений територіальним управлінням Національної поліції України на офіційному сайті та з поширенням надалі на головній сторінці вебпорталу Національної поліції України. А також зобов'язати територіальне управління Національної поліції України спростувати недостовірну інформацію.

На обґрунтування вимог вказував, що на наступний день після його затримання працівниками поліції в порядку ст. 208 КПК України на офіційних вебсайтах відповідачів було розміщено публікацію з інформацією про факт затримання організованої злочинної групи, яка займалася незаконним заволодінням автомобілів «преміум-класу» на території області та про оголошення затриманим особам підозри у вчиненні злочинів, передбачених у ч. 3 ст. 289 КК України. Зазначав, що відео з обшуків та затримання розміщено в мережі «Інтернет». Також зауважив, що поширення спірної інформації було здійснено і слідчим, який входить до групи слідчих, на його сторінках у соціальних мережах. Посилався на те, що вказана у публікаціях відповідачів інформація є фактичним твердженням, а не оціночним судженням. Розповсюджена інформація не відповідає реальним обставинам матеріалів кримінального провадження на день розголошення відповідачами інформації, є такою, що не відповідає дійсності.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився суд апеляційної інстанції, у задоволенні позову відмовив. Рішення судів мотивовано тим, що спірний матеріал не дає підстав вважати, що поширена інформація стосується певної фізичної особи, тобто позивача, а отже, відсутній склад правопорушення. Жодних персональних даних будь-яких фізичних осіб вказане відео та інформаційний матеріал, розміщений у мережі «Інтернет», не містить. В оприлюдненому матеріалі відсутня будь-яка інформація, яка давала б можливість ідентифікувати позивача як особу, яка була затримана. Відсутня можливість ідентифікувати позивача і на фото, які долучені до матеріалів справи.

Не погодившись із рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, позивач подав касаційну скаргу, у якій просив оскаржені судові рішення скасувати, передати справу на новий розгляд. На обґрунтування доводів касаційної скарги зауважив, що затримані особи у спірному інформаційному матеріалі не були ретельно приховані, що підтверджується відеоматеріалом та поясненнями свідків. Позивач може бути ідентифікований, оскільки відповідачами не було вжито відповідних заходів маскуванню обличчя, тіла чи голосу.

Верховний Суд за результатом розгляду касаційної скарги зауважив, що суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, дослідивши надані позивачем докази та встановивши, що з оприлюдненого матеріалу неможливо підтвердити, що поширена інформація стосується конкретної фізичної особи, а саме позивача, дійшов обґрунтованого висновку про відсутність юридичного складу правопорушення, а тому немає підстав для задоволення позову.

З текстом постанови КЦС ВС від 08 січня 2026 року у справі №761/425/21 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/133348524>

4. Застосування положень про позовну давність

Сплив однорічної спеціальної позовної давності, встановленої для вимоги про спростування недостовірної інформації, не означає автоматичної відмови й у вимозі про визнання такої інформації недостовірною.

Позивач звернувся до суду із позовом про захист честі, гідності, ділової репутації, у якому просив суд: визнати поширену в інтернеті, на вебсайтах медіа, інформацію такою, що не відповідає дійсності та завдає шкоди його честі, гідності, діловій репутації; зобов'язати відповідачів у справі спростувати недостовірну інформацію та видалити її.

Перша інстанція у задоволенні позову відмовила. Суд, хоча й визнав, що інформація не відповідає дійсності, врахував ту обставину, що позивач звернувся до суду майже через три роки з моменту поширення цієї інформації (на цю обставину звернув увагу відповідач). Суд зауважив, що особа мала змогу дізнатися про існування такої інформації раніше, позаяк зі змісту наявних у матеріалах справи скриншотів публікацій на інтернет-ресурсах випливає, що позивач надавав майже за три роки до моменту звернення до суду коментарі медіа щодо подій, які були відображені, серед іншого, у матеріалах, опублікованих відповідачами у справі. Проте доказів, які б слугували підтвердженням наявності поважних причин пропуску встановленої однорічної позовної давності, надано не було. Тобто позов було подано із порушенням встановленого у законі строку для звернення до суду. Апеляційний суд з таким підходом погодився.

У касаційній скарзі позивач наполягав, що не пропускав строку, а суди неправильно застосували положення ст. 258 ЦК України, у якій визначено спеціальну позовну давність. Позовна давність в один рік застосовується виключно до вимоги про спростування недостовірної інформації. Крім цього, суди не врахували положення п. 12 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» ЦК України (щодо продовження строків давності на строк дії карантину).

Верховний Суд виходив з того, що позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу. І згідно із ч. 4 ст. 267 ЦК України сплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові.

Загальна позовна давність встановлюється тривалістю у три роки (ст. 257 ЦК України). Згідно зі ст. 253 ЦК перебіг строку починається з наступного дня після відповідної календарної дати або настання події, з якою пов'язано його початок. Початок перебігу позовної давності визначається ст. 261 ЦК України. Перебіг загальної і спеціальної позовної давності починається з дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила (ч. 1 ст. 261 ЦК України).

Для застосування позовної давності за заявою сторони у спорі суд має дослідити питання її перебігу окремо за кожною звернутою до цієї сторони позовною вимогою, і залежно від встановленого дійти висновку про те, чи спливла позовна давність до відповідних вимог.

У положеннях ст. 258 ЦК України врегульовано питання спеціальної позовної давності. За п. 2 ч. 2 ст. 258 ЦК України для спростування недостовірної інформації, поміщеної у засобах масової інформації, встановлюється строк позовної давності в один рік. У цьому разі позовна давність обчислюється від дня поміщення цих відомостей у засобах масової інформації або від дня, коли особа довідалася чи могла довідатися про ці відомості.

Вимоги про захист гідності, честі чи ділової репутації впливають із порушення особистих немайнових прав, тому згідно з п. 1 ч. 1 ст. 268 ЦК України позовна давність на них не поширюється, крім випадків, встановлених у законі, зокрема у п. 2 ч. 2 ст. 258 ЦК України.

З огляду на це Верховний Суд дійшов до висновку, що суди попередніх інстанцій, розглянувши спір по суті, за умови пропуску однорічної позовної давності для вимоги про спростування недостовірної інформації, поміщеної у медіа, необґрунтовано відмовили у задоволенні позовної вимоги про визнання її недостовірною, неправильно застосувавши п. 1 ч. 1 ст. 268 ЦК України.

Крім цього, суд касаційної інстанції погодився з доводами скаржника, що спірні правовідносини сторін виникли у період дії карантину на території України у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби та що позов подано під час дії воєнного стану. На підставі наведеного зауважили, що суди першої та апеляційної інстанцій під час розгляду спору та питання спливу позовної давності не врахували положення пп. 12, 19 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» ЦК України. І, як наслідок, не зважили на особливості перебігу позовної давності у цей період, не дослідили повною мірою питання, чи дійсно позивач пропустив однорічну позовну давність для вимоги про спростування недостовірної інформації, поміщеної у медіа.

З урахуванням наведеного Верховний Суд вимоги касаційної скарги задовольнив частково: скасував постанову суду апеляційної інстанції та направив справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

З текстом постанови КЦС ВС від 28 травня 2025 року у справі №761/23790/23 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/128347027>

5. Доказування у справах про захист честі, гідності та ділової репутації

Доказування у спорах із захисту честі, гідності, ділової репутації, шкода яким завдана внаслідок поширення недостовірної інформації, має відбуватися у загальному порядку. Позивач має довести факт поширення недостовірної інформації та недостовірність цієї інформації. Водночас, оскільки відповідно до положень частини 2 статті 302 ЦК України фізична особа, яка поширює інформацію, зобов'язана переконатися в її достовірності, на відповідачеві, який поширює інформацію або відповідальний за її поширення (твердження про факти), лежить обов'язок довести, які вчинилися заходи, щоб переконатися в достовірності інформації.

Юридична особа приватного права звернулася до суду з позовом про захист ділової репутації. Позовна заява мотивована тим, що відповідач шляхом організації масових заходів здійснює поширення недостовірної інформації щодо якості продукції, що виготовляється позивачем у межах провадження господарської діяльності. Територіальним управлінням Держпродспоживслужби проводилися неодноразово позапланові перевірки на предмет якості продукції та дотримання позивачем під час провадження господарської діяльності належних гігієнічних умов. За результатом перевірки компетентним органом жодних порушень не було виявлено, констатовано відповідність продукції ДСТУ. Поширення відповідачем серед широкого кола осіб недостовірної інформації обумовлює порушення права позивача на недоторканність ділової репутації. На підставі наведеного позивач просив суд визнати поширену відповідачем інформацію недостовірною та зобов'язати відповідача її спростувати.

Судом першої інстанції в задоволенні позову було відмовлено.

Рішення суду мотивовано тим, що відповідач надав докази, що підтверджують достовірність поширеної інформації. У той же час позивач не надав належних доказів на підтвердження недостовірності поширеної інформації.

Суд апеляційної інстанції погодився з висновками суду першої інстанції про відсутність підстав для задоволення позову. У мотивувальній частині рішення зауважив, що поширена відповідачем інформація є відтворенням висновків, отриманих ним внаслідок проведення дослідження продукції, і її розповсюдження спрямоване на привернення уваги громадськості щодо належного рівня захисту здоров'я людини від ризиків, пов'язаних із харчовими продуктами, та дає можливість привернути увагу до процедури та засобів контролю харчових продуктів в Україні. Позивач не довів належними та допустимими доказами, яким чином поширена відповідачем інформація принижує його ділову репутацію.

Не погодившись із рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, позивач подав касаційну скаргу, у якій просив скасувати оскаржені судові рішення, справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції. На обґрунтування доводів касаційної скарги зауважив, що суди не врахували, що наданий відповідачем протокол лабораторних випробувань суперечить доказам, наданим позивачем та викликає сумнів у його достовірності.

Верховний Суд не знайшов підстав для задоволення вимог касаційної скарги та скасування оскаржуваних рішень. У мотивувальній частині ухваленого рішення зауважив, що спірна інформація, поширена відповідачем, є фактичним твердженням.

Поширена інформація не вважається автоматично недостовірною, і позивач несе тягар доведення обґрунтованості свого позову за загальним правилом, включаючи підтвердження поширення інформації та її недостовірності.

Натомість відповідач на обґрунтування своїх заперечень, щоб спростувати аргументи позивача про недостовірність, має обов'язок довести, які заходи вчинялися, щоб переконатися в достовірності інформації (перше речення ч. 2 ст. 302 ЦК України), та надати відповідні докази, які, на його переконання, свідчать про достовірність поширеної інформації. Принцип змагальності забезпечує повноту дослідження обставин справи та покладає тягар доказування на сторони. Водночас цей принцип не створює для суду обов'язок вважати доведеною та встановленою обставину, про яку стверджує сторона. Таку обставину потрібно доказувати так, аби реалізувати стандарт більшої переконливості, за яким висновок про існування стверджуваної обставини з урахуванням поданих доказів видається вірогіднішим, ніж протилежний. Тож певна обставина не може вважатися доведеною, доки інша сторона її не спростує (концепція негативного доказу), оскільки за такого підходу принцип змагальності втрачає сенс.

Надані позивачем докази не доводять недостовірності поширеної відповідачем інформації. По своїй суті поширена відповідачем інформація є відтворенням висновків, отриманих ним внаслідок проведення дослідження продукції. Немає фактичних елементів, які б доводили, що поширена відповідачем інформація зумовлена навмисним наміром завдати шкоди діловій репутації позивача. Всі оспорювані позивачем тези були сформульовані та логічно виведені з протоколу лабораторних випробувань, які були надані суду відповідачем на підтвердження достовірності поширеної інформації.

Суди, застосовуючи словосполучення «позивач не довів» у тексті оскаржуваних судових рішень, наголошували не на тому, що ним не виконано обов'язок щодо надання доказів щодо недостовірності інформації, а на тому, що в результаті судового розгляду судами було встановлено, що поширена інформація не містить ознак недостовірної.

З текстом постанови КЦС ВС від 12 червня 2024 року у справі №487/863/22 можна ознайомитися за посиланням -

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/119710074>

Незалежно від джерела отримання інформації під час її поширення особа зобов'язана переконатися в її достовірності, а право нерозголошення джерела отримання інформації не перешкоджає особі, що поширила інформацію, довести її достовірність шляхом надання підтвердних документів.

Позивач звернувся до суду із позовом про захист честі, гідності, ділової репутації. Позовну заяву обґрунтовано тим, що у соціальній мережі «Facebook» та в Telegram-каналі відповідач поширив недостовірну інформацію негативного характеру стосовно особистості позивача. Ця негативна інформація посягає на його гідність, честь, ділову репутацію та завдає йому моральної шкоди. Ураховуючи викладене, просив суд зобов'язати відповідача спростувати недостовірну інформацію, а також стягнути з відповідача на відшкодування моральної шкоди 30 000 гривень.

Суди розглядали справу неодноразово. Суд першої інстанції за результатами нового розгляду справи позовні вимоги задовольнив частково: визнав спірну інформацію недостовірною та такою, що порушує право позивача на повагу до гідності та честі, на недоторканність ділової репутації та зобов'язав відповідача спростувати поширену інформацію; стягнув 10 000 грн на відшкодування моральної шкоди. Вирішуючи цей спір, суд першої інстанції дійшов висновку, що поширена інформація висловлена у формі фактичних тверджень, її достовірність відповідачем не доведена.

Апеляційний суд, погодився з вищезазначеними висновками суду першої інстанції.

Відповідач звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою, у якій просив судові рішення суду першої та апеляційної інстанцій скасувати та ухвалити нове судові рішення, яким відмовити у задоволенні позовних вимог. На обґрунтування доводів касаційної скарги зауважив, що: висловлювання відповідача є очевидними оціночними судженнями, в яких немає звинувачень у порушенні позивачем закону та моралі, тому вони не порушують його немайнові права; з 2014 року на відповідача не покладено обов'язок доводити достовірність поширеної ним інформації, у справах про захист гідності, честі та ділової репутації діє загальний принцип змагальності сторін.

Суд вимагав від відповідача нездійсненне – довести правдивість оціночних суджень; спірна інформація стосується публічної особи, щодо якої межі критики набагато ширші, ніж щодо пересічної особи.

Верховний Суд за результатом касаційного розгляду скасував оскаржувані рішення та ухвалив нове рішення про часткове задоволення позовних вимог. Адже, як зауважив суд касаційної інстанції, лише частина спірної інформації була поширена у формі фактичного твердження.

Верховний Суд у мотивувальній частині постанови зауважив: «Фізична особа, яка поширює інформацію, зобов'язана переконатися в її достовірності (ч. 2 ст. 302 ЦК України). За змістом чч. 1, 6 ст. 81 ЦПК України кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених у цьому Кодексі. Доказування не може ґрунтуватися на припущеннях.

Незалежно від джерела отримання інформації під час її поширення відповідач був зобов'язаний переконатися в її достовірності, а право нерозголошення джерела отримання інформації не перешкоджає відповідачу довести її достовірність шляхом надання підтвердних документів, яких матеріали справи не містять.

Відповідач не надав суду доказів на підтвердження достовірності поширеної інформації, перед публікацією вказаної інформації він не переконався в її достовірності, посилаючись лише на те, що оспорювана інформація була отримана з інших джерел (публікацій), що була у відкритому доступі, а також на підставі довідки, що була складена відповідачем за даними, які надходили на електронну адресу відповідача. Спірний текст стосується певної фактичної поведінки позивача, носить стверджувальний характер. Підстав стверджувати, що викладена відповідачем інформація щодо поведінки (дій) позивача є оціночними судженнями та була перевірена на предмет дійсності, немає. Поширення такої інформації без перевірки на предмет її правдивості свідчить про порушення прав позивача, які підлягають відновленню шляхом визнання оспорюваної інформації недостовірною та такою, що порочить і принижує його честь, гідність та ділову репутацію.

Згідно зі ст. 277 ЦК України і ст. 12 ЦПК України обов'язок довести, що поширена інформація є достовірною, покладається на відповідача, проте позивач має право подати докази недостовірності поширеної інформації. Позивач повинен довести факт поширення інформації відповідачем, а також те, що внаслідок цього було порушено його особисті немайнові права.

Щодо вимоги про відшкодування моральної шкоди, то суд касаційної інстанції зауважив, що сам факт визнання порушеного права є достатнім для справедливої сатисфакції.

З текстом постанови КЦС ВС від 10 липня 2024 року у справі №755/17554/19 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/120784917>

У межах частини 2 статті 302 ЦК України законодавцем визначено обов'язок особи, яка поширює інформацію, переконатися в її достовірності. У разі посилання на певне джерело інформації поширювач інформації має зазначити таке джерело інформації в тексті поширюваної інформації. Судам під час застосування положень частини 2 статті 302 ЦК України як підстави для звільнення від відповідальності за поширення недостовірної інформації слід перевірити, чи відповідач у поширеній інформації посилався на таке джерело інформації та чи є це дослівним відтворенням.

Позивач звернувся до суду з позовом про захист честі, гідності та ділової репутації шляхом визнання недостовірною та спростування інформації, поширеної відповідачем на його каналі в меседжері «Telegram».

Рішенням суду першої інстанції у задоволенні позову було відмовлено. Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції виходив з того, що позивач не довів факт недостовірності оспорюваної інформації, а також не довів, що ця інформація безпосередньо вплинула на його ділову репутацію.

Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу позивача залишено без задоволення, рішення суду першої інстанції без змін.

Судове рішення суду апеляційної інстанції мотивоване тим, що суд першої інстанції дійшов правильного висновку про відмову у задоволенні позовних вимог за недоведеністю. При цьому апеляційний суд виходив із того, що чинне законодавство з 19 квітня 2014 року не містить презумпції добропорядності і відсутні підстави для застосування такої конструкції під час вирішення спорів про спростування недостовірної інформації, а тому доказування позивачем обґрунтованості позову, а саме поширення інформації відповідачем та її недостовірності, яка є фактичним твердженням, має відбуватися у загальному порядку. Натомість, звертаючись до суду з позовом, позивач не надав жодних належних та достатніх доказів, які б підтверджували недостовірність інформації, про спростування якої ним порушено питання. Також апеляційний суд погодився з висновком суду першої інстанції щодо недоведеності позивачем безпосереднього негативного впливу оспорюваної інформації на ділову репутацію позивача.

Позивач звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою, у якій просив скасувати судові рішення попередніх інстанцій та ухвалити нове рішення про задоволення позову. Касаційна скарга мотивована тим, що суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, визнав поширену відповідачем інформацію фактичним твердженням, однак помилково звільнив відповідача від обов'язку доказування достовірності поширеної ним інформації, не врахував положення ч. 2 ст. 302 ЦК України. При цьому суди не врахували, що під час розгляду справи у суді першої інстанції відповідач вказував на те, що він не мав доказів, що підтверджували б її достовірність ані на момент публікації спірної інформації, ані під час судового розгляду.

Верховний Суд за результатом касаційного розгляду вимоги скарги задовольнив частково, постанову суду апеляційної інстанції скасував та справу направив на новий розгляд до апеляційного суду. У мотивувальній частині постанови зауважив: «ч.3 ст.277 ЦК України (презумпція добропорядності) виключена на підставі Закону України №1170-VII і не має зворотної дії в часі. Для позивача діє загальний тягар доведення позову: 1) факту поширення недостовірної інформації та 2) недостовірність цієї інформації.

Спростування поширеної недостовірної інформації не є способом цивільно-правової відповідальності, так як немає компенсаційного та майнового характеру. Спростовується незалежно від вини (абз. 3 ч. 6 ст. 277 ЦК України).

Відповідно до ч.2 ст. 302 ЦК України фізична особа, яка поширює інформацію, зобов'язана переконатися в її достовірності. Фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел (інформація органів державної влади, органів місцевого самоврядування, звіти, стенограми тощо), не зобов'язана перевіряти її достовірність та не несе відповідальності в разі її спростування. Фізична особа, яка поширює інформацію, отриману з офіційних джерел, зобов'язана робити посилання на таке джерело.

Позивач у позовній заяві, в апеляційній скарзі і в касаційній скарзі зазначав, що він надав суду всі докази, які в нього є, що підтверджують недостовірність поширеної інформації. Апеляційний суд, зазначаючи, що позивач не довів факту недостовірності спірної інформації, відмовляючи в позові, не вказав, чому надані позивачем докази та його пояснення, які не спростовані відповідачем, не є достатнім доказом цього факту. Це є порушенням вимог ст.89 ЦПК України. Натомість, одночасно з цим, апеляційний суд не звернув увагу на вимоги ст.302 ЦК України щодо обов'язку відповідача переконатися у поширенні певної інформації. А у разі посилання на інше джерело інформації, то суду слід було перевірити, чи відповідач у поширеній інформації посилався на таке джерело інформації та чи є це дослівним відтворенням. Таким посиланням не є посилання у відзиві не позов.

Положеннями національного законодавства та сталою практикою ЄСПЛ підтверджується обов'язок відповідача у цій категорії справ перевіряти поширену ним інформацію та джерела цієї інформації.

Посилаючись на те, що позивач не довів безпосереднього негативного впливу оспорюваної інформації на його ділову репутацію, апеляційний суд не перевіряв доводів позивача про те, що опублікована відповідачем інформація була негативною по відношенню до нього».

З текстом постанови КЦС ВС від 11 жовтня 2023 року у справі №758/13555/21 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/114187357>

Одночасне заявлення відповідачем у дифамаційній справі про оціночний характер поширеної інформації і про недоведеність поширення саме ним спірної інформації свідчить про прояв суперечливої поведінки відповідача. Така непослідовність позиції підлягає врахуванню судом під час оцінювання доводів сторони та ухвалення рішення у справі.

Юридична особа звернулася до суду з позовом про захист ділової репутації, посилаючись на те, що відповідач здійснював масове розсилання електронних листів від імені вигаданих осіб з недостовірною інформацією про її діяльність. Позивач просив суд зобов'язати відповідача спростувати поширену інформацію та стягнути 1 000 000 грн на відшкодування моральної шкоди.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, позов було задоволено частково. Суд зобов'язав відповідача спростувати поширену недостовірну інформацію про позивача шляхом опублікування в газеті «Урядовий кур'єр» спростування відповідного змісту та присудив до стягнення грошові кошти у сумі 300 000 грн на відшкодування моральної шкоди.

Надалі рішення судів першої та апеляційної інстанцій були оскаржені відповідачем до Верховного Суду, який за результатом розгляду касаційної скарги скасував оскаржувані рішення та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції. Скасуванню рішень попередніх інстанцій послугувало неповне з'ясування обставин справи через безпідставне відхилення клопотання відповідача про витребування оригіналів електронних доказів, поданих позивачем на підтвердження обставин листування відповідача від імені вигаданих осіб з необмеженим колом осіб.

Втім за результатами нового розгляду суд першої інстанції ухвалив рішення тотожне первісному. Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що позивач довів на підставі належних, достатніх і допустимих доказів факт розповсюдження відповідачем від імені вигаданих осіб в електронних листах через мережу «Інтернет» різним адресатам недостовірної інформації про позивача та факт завдання шкоди його діловій репутації.

Надалі рішення суду першої інстанції було залишено без змін апеляційним судом, а відповідачем було подано касаційну скаргу, у якій останній просив рішення судів попередніх інстанцій скасувати та ухвалити нове судове рішення про відмову у задоволенні заявлених позовних вимог. Касаційна скарга обґрунтована, серед іншого, посиланням на:

- те, що позивач не довів, що висловлювання відповідача є твердженнями. Вислови невстановленої особи не містять завідомо неправдивої інформації, оскільки оскаржувані фрази становлять суспільний інтерес, виражають особисте, суб'єктивне ставлення автора до подій, що трапилися під час його особистих досліджень, з метою публікації в журналі. Враховуючи специфіку діяльності позивача, підвищений суспільний інтерес, наявність високого рівня конкуренції, його діяльність може піддаватися більшій критиці, ніж юридичних осіб в іншій сфері, не пов'язаній з медіа;

- недоведеність поширення спірної інформації відповідачем.

Верховний Суд не знайшов підстав для задоволення вимог касаційної скарги, зазначивши, серед іншого, про доведеність позивачем факту поширення спірної інформації відповідачем та належності поширеної інформації до фактичних тверджень, а не оціночних суджень. А також про необхідність прийняти до уваги факт прояву суперечливої процесуальної поведінки відповідача, який одночасно заявляв і про оціночний характер поширеної інформації, і про недоведеність поширення саме ним цієї інформації.

З текстом постанови КЦС ВС від 25 лютого 2025 року у справі №587/2051/18 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125484175>

6. Розмежування оціночних суджень та тверджень про факти у справах про захист гідності, честі та ділової репутації

Вирішуючи питання про визнання інформації недостовірною та її спростування, у кожному конкретному випадку необхідно встановити характер поширеної інформації та з'ясувати, чи є вона фактичним твердженням, чи оціночним судженням. Підлягає врахуванню зміст та контекст поширеної інформації, її значення для суспільної дискусії, важливість посади, яку обіймає особа, стосовно якої поширена інформація, достовірність інформації, наслідки її поширення. Слід розрізняти критику діяльності та стверджувальні висловлювання щодо вчинення кримінальних правопорушень. У випадку встановлення, що інформація, про спростування якої ініційовано питання у справі, містить ознаки оціночних суджень, викладена у формі провокативної риторики з використанням характерних для оціночних суджень мовностилістичних засобів, така інформація вважається суб'єктивною думкою розповсюджувачів, яку не можна перевірити щодо відповідності дійсності та спростувати.

Позивач звернувся до суду із позовом до суб'єкта у сфері медіа про захист честі, гідності та ділової репутації. На обґрунтування заявлених вимог зазначив, що відповідач поширив щодо нього інформацію, яка не відповідає дійсності, принижує його честь та гідність, негативно впливає на ділову репутацію. Зауважив, що поширення недостовірної інформації щодо нього без отримання результатів перевірки цієї інформації правоохоронним органом та доведення її до відома невизначеного кола осіб з власними коментарями та висновками, які мають обвинувальний характер, порушують презумпцію невинуватості та формують у населення негативне ставлення до посадових осіб органів місцевого самоврядування, а тому така інформація не може вважатися оціночними судженнями та підлягає спростуванню.

Враховуючи викладене, просив суд визнати поширену інформацію недостовірною і такою, що завдає шкоди честі, гідності та діловій репутації, а також зобов'язати відповідача спростувати недостовірну інформацію шляхом її видалення та оголошення диктором резолютивної частини судового рішення у черговому прямому етері телеканалу в сюжеті новин.

Рішенням суду першої інстанції позовні вимоги задоволено. Задовольняючи позов, суд першої інстанції виходив з того, що спірні висловлювання є твердженнями про факти, оскільки вони викладені у логічній побудові, їхній зміст є чітко вираженим щодо особи позивача, характеризує його з негативної сторони, у тому числі звинувачуючи у причетності до кримінальних правопорушень, а самі мовні звороти за характером використання мовностилістичних засобів не містять у собі вживання гіпербол, алегорій, сатири тощо. Інформація, поширена відповідачем щодо проведення обшуків у позивача, причетності його до кримінальних правопорушень, отриманні неправомірної вигоди та прогулів за місцем роботи, здійснена у спосіб категоричного та стверджувального висловлювання у формі повідомлення про існування конкретних обставин (фактів), що реально існують та які можна перевірити, тобто є фактичним твердженням, а не оціночним судженням, а тому така інформація може бути перевірена на предмет достовірності.

Суд апеляційної інстанції погодився з висновком суду першої інстанції щодо належності спірних висловлювань до фактичних тверджень та факту непідтвердження їх достовірності, а також щодо наявності підстав для задоволення заявлених вимог про визнання інформації недостовірною та її спростування.

Не погодившись із рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, відповідач подав касаційну скаргу, в якій просив скасувати оскаржувані рішення та ухвалити нове рішення про відмову у задоволенні позову. У касаційній скарзі скаржник посилається на те, що, поширюючи інформацію щодо ймовірних обшуків у позивача та його можливої причетності до кримінального провадження, журналісти не стверджували про це, а лише констатували, що таку інформацію їм надали власні джерела. Суди не врахували, що поширюючи оскаржувану інформацію, журналісти використовували ввідні слова, що надає оскаржуваній інформації ознак оціночних суджень. Судами не враховано статус публічної особи позивача та те, що інформація є суспільно важливою для громади області.

Верховний Суд за результатом розгляду доводів касаційної скарги не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, що поширена щодо позивача інформація є фактичним твердженням, а не журналістським судженням. У мотивувальній частині рішення зауважив, що: «вирішуючи питання про визнання інформації недостовірною та її спростування, у кожному конкретному випадку необхідно встановити характер поширеної інформації та з'ясувати, чи є вона фактичним твердженням, чи оціночним судженням. Підлягає врахуванню зміст та контекст поширеної інформації, її значення для суспільної дискусії, важливість посади, яку обіймає особа, стосовно якої поширена інформація, достовірність інформації, наслідки її поширення, а також суд повинен розрізняти критику діяльності та стверджувальні висловлювання щодо вчинення кримінальних правопорушень. У випадку встановлення, що інформація, про спростування якої ініційовано питання у справі, містить ознаки оціночних суджень, викладена у формі провокативної риторики з використанням характерних для оціночних суджень мовностилістичних засобів, така інформація вважається суб'єктивною думкою розповсюджувачів, яку не можна перевірити щодо відповідності дійсності та спростувати».

Верховний Суд зауважив, що суди попередніх інстанцій не врахували, що: позивач є публічною особою, отже, інформація про його діяльність становить суспільний інтерес; оспорювана інформація у своїй сукупності має характер оціночних та особистих суб'єктивних суджень журналістів, здійснених за результатами проведеного журналістського розслідування, оспорювана інформація не містить однозначного твердження про факти вчинення позивачем конкретного правопорушення; оспорювана інформація стосується не приватного життя позивача, а його професійної діяльності, що відповідає критерію «суспільного інтересу» та цікавості з боку журналістів; за своїм змістом спірна інформація має характер громадської критики діяльності публічної особи; використані мовностилістичні засоби підтверджують, що поширена інформація є судженнями: «наші джерела кажуть», «злі язики кажуть», «нібито», «наші джерела повідомили», «схоже», «буцімто», «як подекують у правоохоронних колах», «стверджувати нічого не беремось» тощо; висловлювання відповідача щодо позивача не переходять межі допустимої критики, як публічної особи, хоч і можуть зачіпати його особисті почуття.

На цій підставі Верховний Суд дійшов до висновку про наявність підстав для скасування оскаржуваних рішень, ухвалення нового рішення про відмову у задоволенні позову.

З текстом постанови КЦС ВС від 10 грудня 2025 року у справі №161/727/25 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/132691953>

Визнаючи недостовірною інформацію у вигляді одного речення та спростовуючи його, слід врахувати, оцінити зміст і направленість всієї публікації (її контекст). Не слід одне речення «виривати» із контексту всієї публікації під час його спростування.

Позивач звернувся до суду з позовом про захист честі, гідності та ділової репутації. Позов мотивовано тим, що він обіймав посаду міського голови, а відповідач у справі був його заступником, який поширив у соціальній мережі «Facebook» спірну інформацію про управління комунальним пляжем на озері, корупційну складову в діяльності міської ради, її посадових осіб та про сплеск захворювань після проведення масових заходів до Дня міста. Поширена недостовірною інформація ставить під сумнів дотримання позивачем законодавства та моральних принципів. При цьому така інформація не містить посилань на судові рішення, якими встановлена його вина. Вказана інформація спрямована на формування у слухачів помилкового негативного уявлення про позивача та порочить його честь, гідність, ділову репутацію. З урахуванням наведеного позивач просив суд: визнати поширену інформацію недостовірною та такою, що принижує його честь, гідність та ділову репутацію; зобов'язати відповідача спростувати зазначену інформацію у спосіб, яким вона була поширена; стягнути на його користь 300 000 гривень.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін судом апеляційної інстанції, у задоволенні позовних вимог було відмовлено. Відмовляючи у задоволенні позовних вимог, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив з того, що відповідачем поширено оціночні судження та критичні висловлювання щодо міського голови, тобто щодо політичного діяча та публічної особи. Межі допустимої критики стосовно позивача як публічної особи, оцінки його поведінки є більш ширшими, ніж межі критики та оцінки поведінки пересічного громадянина. Висловлювання відповідача щодо позивача не переходять межі допустимої критики, як публічної особи, хоч і можуть зачепити його почуття, як громадянина України.

Не погодившись із рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, позивач звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою, в якій просив оскаржувані судові рішення скасувати, справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції. Касаційна скарга мотивована тим, що судами попередніх інстанцій зроблено помилковий висновок про відсутність правових підстав для задоволення позову. Поширена відповідачем інформація, яку позивач просив суд визнати недостовірною, виражена у формі фактичних тверджень, які можуть бути доведені. У позовній заяві позивач навів конкретні частини поширеної інформації, яка, на його думку, є недостовірною. Проте суд першої інстанції не надав оцінку конкретним частинам цієї інформації, позаяк виходив із оцінки всієї інформації, яку поширював відповідач про позивача. Крім того, суд першої інстанції самостійно здійснив поділ спірної інформації на частини, які не відповідають характеру й змісту спірних правовідносин. Тобто районний суд вийшов за межі позовних вимог, на що апеляційний суд не відреагував.

Втім суд касаційної інстанції не погодився з доводами касаційної скарги, зауваживши, що позивачем не доведено: протиправності дій відповідача та відповідно порушення його особистих немайнових прав внаслідок поширення останнім спірної інформації; що така інформація є твердженнями про факти, а не оціночними судженнями.

Суди попередніх інстанцій, вирішуючи спір, обґрунтовано вказали про те, що частина висловлювань, які позивач вважає недостовірними, є оціночними судженнями. Медіа та громадськість не позбавлені можливості в обговоренні і висвітленні питань, що мають суспільно важливе значення. Указане не є порушенням презумпції невинуватості (ст. 62 Конституції України), чи права на використання імені (ч. 2 ст. 296 ЦПК України).

Поширена відповідачем інформація стосується, зокрема, професійної політичної діяльності позивача, він є публічною особою, виконання ним своїх службових обов'язків є суспільно значимим та мають великий резонанс, відомості про них обов'язково підлягають поширенню, у тому числі у медіа та осмисленню, у тому числі особами, які обіймають публічні посади, оскільки лише за таких умов може бути досягнуто недопущення їх повторення, та ступінь серйозності сприйняття критичних висловлювань будь-якою особою, ім'я якої згадано у відповідній статті, не є підставою для застосування приписів ч. 1 ст. 277 ЦК України.

Публічний статус позивача та суспільний інтерес щодо нього під час виконання ним своїх обов'язків свідчить про більш ширші межі допустимої критики відносно нього. Висловлювання відповідача щодо позивача не переходять межі допустимої критики, як публічної особи, хоч і можуть зачіпати його особисті почуття.

Крім того, Верховний Суд наголосив, що, визнаючи недостовірною інформацію у вигляді одного речення та спростовуючи його, суд повинен врахувати, оцінити зміст і направленість всієї публікації (її контекст). Тому не слід одне речення «виривати» із контексту всієї публікації під час його спростування.

З текстом постанови КЦС ВС від 08 вересня 2025 року у справі №243/2858/21 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/130063016>

Особисте трактування отриманої з інших джерел інформації у формі коментаря слід вважати оціночним судженням, а не твердженням, тому не може бути ані спростоване, ані підтвержене.

Позивач звернулася до суду з позовом про захист честі, гідності, ділової репутації. На обґрунтування позовних вимог позивач зазначила, що відповідач, будучи журналістом, членом Національної спілки журналістів України та адміністратором групи у соцмережі «Facebook», поширює щодо неї, як директора юридичної особи приватного права інформацію, що не відповідає дійсності та принижує її честь, гідність, ділову репутацію.

Враховуючи наведене, просила суд: зобов'язати відповідача видалити запис про неї з власної сторінки в соціальній мережі «Facebook», визнавши вказану в ньому інформацію про неї недостовірною та такою, що порушує її особисті немайнові права, принижує честь, гідність та ділову репутацію; зобов'язати відповідача публічно вибачитися за розміщення неправдивої інформації про неї шляхом розміщення письмового запису на особистій сторінці в соціальній мережі «Facebook»; стягнути в рахунок відшкодування моральної шкоди 200 000 гривень.

Відповідач у межах відзиву на позовну заяву зауважив, що його допис був відповіддю на пост позивача, містить оціночні судження. Інформація щодо податкового боргу лицю взята з його офіційного вебсайту. Позивач не надала доказів завдання їй моральної шкоди, а вимога про публічне вибачення не передбачена у чинному законодавстві.

Рішенням суду першої інстанції, залишеним без змін апеляційним судом, у задоволенні позовних вимог було відмовлено. Суди виходили з того, що: позивач – публічна особа, її діяльність викликає підвищений інтерес у суспільства; у спірному дописі відображено особисті оціночні судження відповідача, його оцінку поширеної позивачкою інформації; у спірній публікації відсутні вислови в брутальній, принизливій чи непристойній формі.

Позивач, не погодившись із рішеннями судів першої та апеляційної інстанцій, подала касаційну скаргу, в якій просила скасувати оскаржувані рішення та ухвалити нове судове рішення, яким задовольнити позовні вимоги. Касаційна скарга обґрунтована посиланням на те, що суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку, що вона є публічною особою, у зв'язку із чим межа допустимої критики щодо неї є ширшою. Поширена відповідачем інформація містить фактичні твердження, фактичні дані, посилання на обставини, які можна перевірити, і достовірність таких фактів має довести насамперед відповідач. Використання відповідачем у межах допису принизливих висловлювань є підставою для відшкодування їй моральної шкоди.

Верховний Суд, не знайшовши підстав для задоволення вимог касаційної скарги, зауважив, що: опублікований відповідачем оспорюваний допис містить посилання на допис позивача та є його критикою; особисте трактування отриманої з інших джерел інформації у формі коментаря слід вважати оціночним судженням, а не твердженням, тому не може бути ані спростоване, ані підтвержене; емоційне забарвлення наведеного допису підтверджує виклад суб'єктивної оцінки оприлюдненої позиції позивача, згідно з власними переконаннями відповідача; суди попередніх інстанцій правильно зауважили, що з огляду на загальний зміст висловлювань відповідача в оспорюваному дописі, відсутні підстави для висновку, що суб'єктивну думку висловлено у принизливій чи непристойній формі.

З текстом постанови КЦС ВС від 17 квітня 2024 року у справі №205/1262/24 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126718718>

Образлива форма висловлювання не перешкоджає віднесенню його до оціночного судження, а вживання нецензурної лексики в громадському місці може свідчити про вчинення адміністративного правопорушення, проте образливі висловлювання не можуть бути спростовані за позовом про спростування недостовірної інформації.

Позивач звернувся до суду із позовом про захист честі, гідності, ділової репутації. На обґрунтування позову зазначив, що під час позачергової сесії обласної ради відповідач почав «чіплятись» до депутатів обласної ради, використовуючи брутальну нецензурну лайку та безпідставні обвинувачення. Зокрема, відповідач почав публічно та голосно ображати позивача, звинувачуючи його в крадіжці бюджетних коштів. Все це супроводжувалося брутальною нецензурною лайкою, безпідставними обвинуваченнями та погрозами. Озвучені відповідачем звинувачення та образи почули всі присутні у залі. Крім того, це було знято на відео, розміщено в мережі «Інтернет» та розповсюджено в медіа.

Висловлювання відповідача, на думку позивача, є твердженням про фактичні дані та умисним приниженням честі й гідності позивача, що виражене в непристойній формі.

У зв'язку з наведеними обставинами позивач просив суд визнати недостовірною та такою, що порочить честь, гідність та ділову репутацію позивача негативну інформацію, озвучену відповідачем в сесійній залі обласної ради та зобов'язати відповідача спростувати, викладену в усному зверненні інформацію. А також стягнути на користь позивача грошові кошти в сумі 60 000 грн в рахунок відшкодування моральної шкоди.

Суд першої інстанції позов задовольнив. Рішення місцевого суду мотивовано тим, що відповідач поширив інформацію у формі фактичних тверджень, достовірність поширеної інформації недоведена.

Постановою апеляційного суду апеляційну скаргу відповідача було задоволено, оскаржуване рішення скасовано та ухвалено нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено. Постанову суду апеляційної інстанції мотивовано тим, що: інформація поширена відповідачем у формі оціночних суджень; образлива форма висловлювання не перешкоджає віднесенню його до оціночного судження; позивач є публічною особою, а межа критики стосовно публічних осіб є ширшою від критики пересічних осіб.

У поданій до Верховного Суду касаційній скарзі позивач у справі просив постанову суду апеляційної інстанції скасувати та залишити в силі рішення суду першої інстанції. У касаційній скарзі зазначив, що суд апеляційної інстанції не взяв до уваги, що висловлювання відповідача є фактичними твердженнями, а також умисним приниженням його честі та гідності.

Верховний Суд не знайшов підстав для задоволення вимог касаційної скарги, погодився з висновками суду апеляційної інстанції, що спірна інформація висловлена у формі оціночних суджень та зауважив: «образлива форма висловлювання не перешкоджає віднесенню його до оціночного судження, а вживання нецензурної лексики в громадському місці може свідчити про вчинення адміністративного правопорушення, проте образливі висловлювання не можуть бути спростовані за позовом про спростування недостовірної інформації».

З текстом постанови КЦС ВС від 19 лютого 2024 року у справі №370/1604/21 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117111100>

Навіть ті особи, які залучені до політичних баталій, повинні виявляти принаймні мінімальний рівень стриманості та пристойності. Незважаючи на градус критики, вона є допустимою, допоки базується на фактах, а не на безпідставних обвинуваченнях. У випадку, коли щодо особи публічно висловлено заяву, яка містить пряме або опосередковане звинувачення у вчиненні злочину, що не підтверджено перевіреними фактами, це тягне за собою порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Позивач звернувся до суду із позовом до фізичної особи (далі – відповідач-1) та громадської організації (далі – відповідач-2) про захист честі, гідності, ділової репутації. На обґрунтування позовних вимог зазначив, що фізичною особою, яка є керівником громадської організації та яка залучена до участі у справі як відповідач, було розповсюджено про позивача недостовірну інформацію, яка була виражена у грубій, брутальній та образливій формі, із застосуванням нецензурних висловлювань у бік позивача та звинувачень у вчиненні кримінальних правопорушень. Ці висловлювання були поширені публічно під час мирного зібрання, перебіг якого транслювався в реальному часі (прямому ефірі) в соціальній мережі «Facebook» на сторінках відповідачів. Після закінчення «прямого ефіру» ці відеозаписи були збережені як окремі публікації на особистій сторінці відповідача-1 у соціальній мережі «Facebook», а також були надалі розміщені й на сторінці відповідача-2. З урахуванням зазначеного позивач просив суд визнати спірну інформацію недостовірною та такою, що порушує право позивача на повагу до гідності та честі, на недоторканність ділової репутації, а також зобов'язати відповідачів спростувати поширену інформацію.

Рішенням суду першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, позовні вимоги було залишено без задоволення. Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції виходив з того, що інформація, яку бажає спростувати позивач, не містить фактичних даних, а є оціночними судженнями, які не підлягають спростуванню та доведенню на предмет їх правдивості.

Не погодившись із рішеннями попередніх інстанцій, позивач звернувся до Верховного Суду з касаційною скаргою, в якій просив оскаржувані рішення скасувати та ухвалити нове рішення про задоволення позову. Верховний Суд погодився частково з доводами скарги. У мотивувальній частині зауважив, що праву на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань відповідає обов'язок не поширювати про особу недостовірну інформацію, а також інформацію, що ганьбить її гідність, честь чи ділову репутацію. Із посиланням на рішення ЄСПЛ у справі «Egill Einarsson v. Iceland», зауважив: «Навіть ті особи, які залучені до політичних баталій, повинні виявляти принаймні мінімальний рівень стриманості та пристойності. Незважаючи на градус критики, вона є допустимою, допоки базується на фактах, а не на безпідставних обвинуваченнях. У випадку, коли щодо особи публічно висловлено заяву, яка містить пряме або опосередковане звинувачення у вчиненні злочину, що не підтверджено перевіреними фактами, це тягне за собою порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У спірних висловлюваннях міститься інформація про причетність позивача до вчинення кримінальних правопорушень, яку можна перевірити на предмет її дійсності. При цьому відповідач, посилаючись на зазначені ним фактичні дані, неодноразово публічно назвав позивача злочинцем. Статтю 62 Конституції України передбачено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

В матеріалах справи відсутні докази на підтвердження дійсності поширеної відповідачами інформації про причетність позивача до вчинення кримінальних правопорушень, внаслідок чого існують підстави вважати що вона може бути недостовірною, негативною і такою, що завдає шкоди честі, гідності та діловій репутації позивача, оскільки призводить до формування у суспільства негативного враження про нього і створює уявлення про те, що він причетний до протиправних дій на території України.

Висновок апеляційного суду, що уся зазначена вище інформація, яку просить спростувати позивач, має характер оціночних суджень, колегія суддів Верховного Суду вважає передчасним, оскільки частина цієї інформації (зокрема, про причетність позивача до вчинення кримінальних правопорушень) стосується конкретних подій, конкретної особи (позивача) та подається як встановлений факт. При цьому вона повідомляється чітко, однозначно та є констатацією факту з боку відповідача».

На цій підставі Верховний Суд касаційну скаргу задовольнити частково, постанову апеляційного суду скасувати, справу направив на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

З текстом постанови КЦС ВС від 14 лютого 2024 року у справі №754/6964/21 можна ознайомитися за посиланням -

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074159>

7. Презумпція невинуватості в цивілістичній площині

Презумпція невинуватості є важливою гарантією права на справедливий судовий розгляд, яке закріплене в Конституції України та, зокрема, захищає від наклепу та інших видів пошкодження репутації. У справах про захист честі та гідності презумпція невинуватості, тобто особа, щодо якої поширена інформація, вважається невинуватою, поки не доведено обмежувального протилежного, є ключовою. Законодавство України передбачає таку презумпцію, яка покладає на відповідача (особу, що поширила інформацію) обов'язок доведення, що поширена інформація є достовірною.

Позивачі звернулися до суду з позовом до медіа, в якому просили визнати інформацію, поширену у відеосюжеті, недостовірною та такою, що завдає шкоди їх честі, гідності, діловій репутації. А також: зобов'язати відповідача спростувати недостовірну інформацію щодо позивачів у спосіб, ідентичний способу її поширення, не пізніше семи днів з дня набрання рішенням суду законної сили, в ефірі телеканалу шляхом зачитування в повному обсязі повного тексту рішення суду, постановленого за результатами розгляду цієї позовної заяви; видалити сюжет, розміщений у мережі «Інтернет»; стягнути з відповідача на користь одного з позивачів моральну шкоду у розмірі 1 500 000 гривень.

На обґрунтування позовних вимог позивачі посилалися на те, що в програмі телеканалу здійснювалася трансляція сюжету з твердженнями, що позивачі займаються корупційними схемами та збирають чорний нелегальний кеш. У сюжеті також стверджувалося, що дружині одного з позивачів належать квартири, які не відображені в деклараціях, та багато іншої негативної та недостовірної інформації щодо них.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився суд апеляційної інстанції, позов задовольнив частково: визнав спірну інформацію недостовірною та такою, що завдає шкоди честі, гідності, діловій репутації позивачів;

зобов'язав відповідача спростувати недостовірну інформацію стосовно позивачів та видалити відеосюжет, який розміщено у мережі «Інтернет»; стягнув на користь одного з позивачів у рахунок відшкодування моральної шкоди суму в розмірі 50 000 гривень.

Рішення суду першої інстанції мотивоване тим, що: поширена інформація стосовно позивачів є фактичним твердженням та виходить за межі права на свободу вираження поглядів та допустимої критики і є надмірною, навіть якщо висловлена щодо публічних осіб; відповідач не довів достовірність поширеної інформації, а також те, що вказана інформація має характер оціночних суджень; відповідач не довів наявність обставин, що виключають його відповідальність відповідно до ст. 67 Закону України «Про телебачення та радіомовлення».

Не погодившись із рішеннями суду першої та апеляційної інстанцій, відповідач подав касаційну скаргу, у якій просив скасувати оскаржувані рішення та ухвалити нове рішення, яким відмовити у задоволенні позовних вимог у повному обсязі. Касаційну скаргу мотивовано, серед іншого, тим, що: задовольняючи позовні вимоги, суди не врахували те, що позивачами не доведено факт поширення оспорюваної інформації; суди належним чином не дослідили семантичну природу оспорюваної інформації та не розмежували фактичні твердження і оціночні судження; відповідач надав докази, що підтверджують достовірність поширеної інформації про позивачів. Суди необґрунтовано застосували до спірних правовідносин ч. 3 ст. 277 ЦК України, яка була виключена; суди не встановили та не взяли до уваги, що оспорювана інформація стосується позивачів не в контексті їх приватного життя, а в контексті діяльності як посадових осіб.

Суд касаційної інстанції погодився з доводами касаційної скарги, що частина поширеної інформації висловлена у формі оціночного судження. Позивачі у справі є публічними особами, а відповідно межа допустимої критики та обсяги поширеної інформації щодо них є значно ширшими.

Втім Верховний Суд не погодився з доводами скаржника, що оціночними судженнями є і інформація про наявність у дружини народного депутата (одного з позивачів) двох квартир, які не задекларовані та про недостовірність даних декларацій.

Верховний Суд зауважив, що спростованою може бути інформація, яка містить відомості про події та явища (факти), яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені). У будь-якому випадку це має бути інформація, істинність якої можливо перевірити, існування таких фактів не залежить від їх суб'єктивного сприйняття чи заперечення через думки і погляди особи. Наявність фактів можна довести, а правдивість оціночних суджень не можна.

У справах про захист честі та гідності відповідач зобов'язаний довести, що поширена інформація є правдивою.

Презумпція невинуватості є важливою гарантією права на справедливий судовий розгляд, яке закріплене в Конституції України та, зокрема, захищає від наклепу та інших видів пошкодження репутації.

Законом України від 27 березня 2014 року №1170-VII ч. 3 ст. 277 було виключено з тексту ЦК України. Отже, наразі презумпція недостовірності негативної інформації скасована, і кожна зі сторін має доводити належними доказами свою позицію за загальними правилами цивільного судочинства. Тобто позивач має довести, що оприлюднені про нього відомості не мають нічого спільного з реальністю, та наводити відповідні докази з цього приводу, а відповідач – наводити аргументи та докази про достовірність цієї інформації.

У справах про захист честі та гідності презумпція невинуватості, тобто особа, щодо якої поширена інформація, вважається невинуватою, поки не доведено обмежувального протилежного, є ключовою.

Законодавство України передбачає таку презумпцію, яка покладає на відповідача (особу, що поширила інформацію) обов'язок доведення, що поширена інформація є достовірною.

Інформація про те, що на дружині народного депутата є дві квартири, які не задекларовані та про недостовірність даних декларацій, не є оціночним судженням, оскільки містить конкретну інформацію щодо позивача та членів його сім'ї, яку доволі елементарно перевірити та зазначити про це, відповідач повинен був подати докази її правдивості.

На підтвердження недостовірності зазначеної інформації позивач надав інформаційну довідку з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, відповідно до якої у дружини відсутнє будь-яке нерухоме майно, яке також не було задекларовано. Відповідач зазначеного не спростував, у зв'язку із чим поширена відповідачем інформація є неправдивою і підлягає спростуванню.

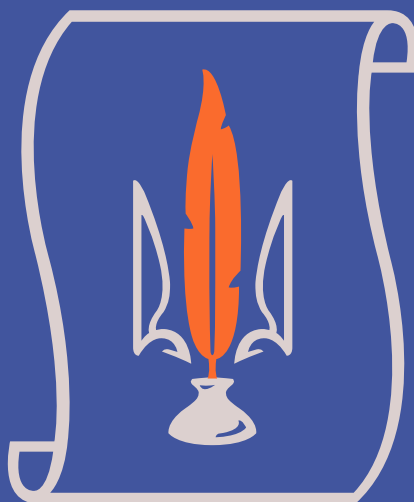
Поширення такої інформації без перевірки на предмет її правдивості свідчить про порушення прав одного з позивачів, які підлягають відновленню шляхом визнання оспорюваної інформації недостовірною та такою, що порочить і принижує його честь, гідність та ділову репутацію.

На підставі наведеного Верховний Суд частково задовольнив доводи касаційної скарги відповідача, відмовивши у задоволенні позовних вимог про визнання недостовірною та спростування інформації, викладеної у формі оціночних суджень, та залишив у силі оскаржувані відповідачем рішення в частині задоволення вимог про визнання недостовірною та спростування інформації, викладеної у формі фактичних тверджень, достовірність якої не була підтверджена під час судового розгляду.

З текстом постанови КЦС ВС від 01 жовтня 2025 року у справі №358/10327/19 можна ознайомитися за посиланням –

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/131130556>

Ми дуже цінуємо ваш час, тому хочемо поінформувати про телеграм канал НААУ, на якому лише актуальні новини та заплановані заходи — <https://t.me/InfoUNBA>

Також у вас є можливість першими дізнатися про всі акредитовані навчальні заходи, цікаві статті колег та огляд правових позицій ВС за допомогою телеграм каналу Вищої школи адвокатури НААУ — <https://t.me/hsaorgua>